

**МАТЕРІАЛИ ДРУКУЮТЬСЯ
УКРАЇНСЬКОЮ,
АНГЛІЙСЬКОЮ,
ПОЛЬСЬКОЮ
МОВАМИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

*XVII Міжнародної науково-
практичної конференції
молодих вчених, курсантів
та студентів*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Львів – 2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голова:

Андрій КУЗИК – проректор з науково-дослідної роботи ЛДУБЖД, д.с-г.н., професор

Заступник голови:

Сергій ЄМЕЛЬЯНЕНКО – начальник відділу організації науково-дослідної діяльності ЛДУБЖД, к.т.н.

Члени оргкомітету:

Alan FLOWERS, Kingston University, London, Great Britain, PhD

Henryk POLCIK, SEW, Cracow, Poland, PhD

Rafal MATUSZKIEWICZ, The Main School of Fire Service, Warsaw, Poland, Msc

Юрій РУДИК, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної діяльності, д.т.н., доцент

Юрій СТАРОДУБ, професор відділу організації науково-дослідної діяльності, д. ф.-м. н., професор

Ярослав КИРИЛІВ, старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної діяльності, к.т.н., с.н.с.

Василь КАРАБИН, начальник Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту, д.т.н., доцент

Андрій ЛИН, начальник Навчально-наукового інституту пожежної та техногенної безпеки, к.т.н., доцент

Василь ПОПОВИЧ, начальник Навчально-наукового інституту цивільного захисту, д.т.н., доцент

Ольга МЕНЬШИКОВА, заступник начальника Навчально-наукового інституту цивільного захисту, к.ф.-м.н., доцент

Іван ПАСНАК, заступник начальника Навчально-наукового інституту пожежної та техногенної безпеки, к.т.н., доцент

Ірина БАБІЙ, заступник начальника інституту з навчально-наукової роботи Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту, к.п.н.

**ОРГАНІЗАТОР
ТА ВИДАВЕЦЬ**

Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

**Технічний редактор,
комп'ютерна верстка
Друк на різнографі**

Климус М.В.
Петролюк Н.І.

Відповідальний за друк Фльорко М.Я.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: ЛДУ БЖД, вул. Клепарівська, 35,
м. Львів, 79007

Контактні телефони: (032) 233-24-79,
тел/факс 233-00-88

Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності: Зб. наук. праць XVII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, курсантів та студентів. – Львів: ЛДУ БЖД, 2022. – 376 с.

Збірник сформовано за науковими матеріалами XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, курсантів та студентів «**Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності**».

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій:

- Пожежна та техногенна безпека.
- Організаційно-правові аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності.
- Організація проведення аварійно-рятувальних робіт та гасіння пожеж.
- Екологічні аспекти безпеки життєдіяльності.
- Інформаційні технології у безпеці життєдіяльності.
- Управління проектами та програмами у безпеці життєдіяльності.
- Промислова безпека та охорона праці.
- Природничо-наукові аспекти безпеки життєдіяльності.
- Соціальні, психолого-педагогічні аспекти та гуманітарні засади безпеки життєдіяльності.
- Цивільна безпека.

© ЛДУ БЖД, 2022

Здано в набір 04.03.2022. Підписано до друку
18.03.2022. Формат 60x84^{1/3}. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 23,5.

Гарнітура Times New Roman.
Друк на різнографі. Наклад: 100 прим.

Друк: ЛДУ БЖД
вул. Клепарівська, 35, м. Львів, 79007.
ldubzh.lviv@dns.gov.ua

За точність наведених фактів, економіко-статистичних та інших даних, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів. При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

УДК 378:016

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ТА ПІДСИЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Панас Олена

Тарнавський А.Б., кандидат технічних наук, доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У сфері цивільного захисту прослідковуються чіткі тенденції до посилення професійної складової та до удосконалення на цій основі підготовки кваліфікованих спеціалістів з комунікативною компетентністю. Тому в загальній системі усіх підструктур професійної діяльності фахівця з цивільного захисту системоутворюючим елементом є комунікативна компетентність, яка створює соціально-психологічну основу взаємодії та сприяє інтенсивному включенню особистості у виробничу діяльність.

Ключові слова: комунікативна компетентність, фактори впливу, навчальні дисципліни.

METHODS OF FORMING AND STRENGTHENING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE PROFESSIONALS IN THE FIELD OF CIVIL PROTECTION

Panas Olena

Tarnavskiy A.B., Candidate of Technical Sciences, associate professor,
Lviv State University of Life Safety

In the field of civil protection, there are clear tendencies to strengthen the professional component and to improve on this basis the training of qualified specialists with communicative competence. Therefore, in the general system of all substructures of professional activity of a civil protection specialist, the system-forming element is communicative competence, which creates a socio-psychological basis of interaction and promotes intensive involvement of the individual in production activities.

Keywords: communicative competence, influencing factors, academic disciplines.

В системі підготовки працівників сфери цивільного захисту усе більшого значення набуває питання щодо формування у здобувачів вищої освіти комунікативної компетентності. Саме комунікативна компетентність є невід'ємною складовою професійної компетентності, а отже професійно-психологічна підготовка майбутніх фахівців сфери цивільного захисту повинна передбачати формування у здобувачів комунікативних знань, навичок та умінь [1].

Вирішення службових завдань працівниками служби цивільного захисту в основному пов'язано з людським фактором, а саме – з моральними принципами, життєвими планами, нормами поведінки у суспільстві, характером соціальних навичок, рівнем знань та інформованості, установками та уявленнями про особистісно значимі елементи соціального життя тощо. У більшості випадків психологічна специфіка пов'язана теж із дією таких екстремальних чинників, як небезпека та надзвичайний динамізм розвитку подій, дефіцит часу та необхідної інформації, невизначеність можливих варіантів зміни обстановки, необхідність орієнтуватися у безперервному потоці недостатньо структурованої інформації або навіть в умовах її відсутності, вимоги щодо негайного вирішення поставлених професійних завдань, які потребують нестандартного або творчого підходу, висока відповідальність за наслідки прийнятих рішень і виконаних дій. Саме тому комунікативна компетентність майбутніх фахівців сфери цивільного захисту є досить важливою складовою складної проблеми та важливого завдання – формування його професійно важливих якостей. У практичному плані вирішенням зазначеної проблеми є підвищення рівня ефективності його професійної діяльності.

Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери цивільного захисту вимагає розроблення та обґрунтування відповідної педагогічної системи, яка надає можливість уявити та розкрити внутрішню структуру, визначити структурні елементи цієї системи, взаємозв'язок і взаємозалежності, систематизувати інформацію відносно досліджуваної проблеми, провести інтеграцію різноманітних уявлень про шляхи її розв'язання.

Підготовка здобувачів професійної освіти до дій у надзвичайних ситуаціях передбачає здобуття знань та вмінь з питань особистої безпеки в умовах загрози та виникнення надзвичайної ситуації, вміння використовувати для власного захисту засоби індивідуального захисту, вивчення правил пожежної і техногенної безпеки, основ цивільного захисту. Одержання зазначених вмінь та навичок повинно здійснюватися в рамках вивчення предметів “Основи здоров'я”, “Захист України” або відповідно до стандартів професійної (професійно-технічної) освіти з конкретних професій за нормативними навчальними дисциплінами (“Безпека життєдіяльності” та “Цивільний захист”) [2].

Комунікативна підготовка майбутніх фахівців сфери цивільного захисту у спеціалізованих закладах вищої освіти ДСНС України може здійснюватися у процесі вивчення таких дисциплін як “Психологія спілкування”, “Психологія”, “Міжособистісне спілкування”, “Комунікативний тренінг”, “Тренінг сенситивності”, “Українська мова”, “Українська мова і культура”, “Культура ділового спілкування”, “Практичний курс української мови та редагування”, “Стилістика усного та письмового мовлення”, “Вступ до мо-

вознавства”, “Іноземна мова”, “Ділова іноземна мова” тощо [3]. Однак, саме лише засвоєння вказаних дисциплін не забезпечує ефективність комунікативної підготовки. У навчальних закладах, а також у спеціалізованих установах цивільного закладу необхідно забезпечити відповідне психологічне і мовленнєве середовище, у якому майбутні фахівці зможуть успішно використати засвоєні у закладі вищої освіти одержані знання, розвинути і вдосконалити комунікативні навички. Комунікативна підготовка повинна знайти своє логічне продовження у процесі вивчення здобувачами вищої освіти фахових дисциплін, під час трудової діяльності, під час підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти та керівників і працівників спеціалізованих установ цивільного захисту.

Спрямування змісту навчальних дисциплін на формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери цивільного захисту може відігравати значну роль. Так, системне цілеспрямоване формування комунікативної компетентності значною мірою може відбуватися під час вивчення вибіркового навчальних дисциплін на заняттях у процесі професійної підготовки. Оскільки структурний зміст комунікативної компетентності містить культурний, соціальний, інформаційний, самоосвітній, мовний складники, то формування комунікативних знань, вмінь та якостей доцільно розглядати у деталізації в контексті відповідних вибіркового дисциплін.

На процес формування комунікативної компетентності впливають ще й такі чинники:

- професійна спрямованість навчання;
- інтерес (зацікавленість);
- здатність здобувача вищої освіти до оволодіння майбутньою професією;
- чіткість мотивації у навчанні;
- вміння навчатися самостійно;
- потреба у самовдосконаленні;
- спрямованість форм, технологій, методів і засобів навчання, застосування різноманітних інформаційних технологій тощо.

Під час практичних і семінарських занять із психолого-педагогічних дисциплін здобувачі вищої освіти повинні не лише закріплювати знання, вміння та навички, а й демонструвати вміння самостійно працювати з літературними і електронними джерелами інформації, аналізувати та обробляти її належним чином, оформляти у вигляді реферативних доповідей тощо.

За певних умов на практичних і семінарських заняттях викладачі повинні стимулювати аналітичну та інтелектуальну діяльність здобувачів вищої освіти, їхнє критичне мислення під час формування компетентностей та засвоєння знань, формуванні навичок і умінь, розвитку якостей особистості. Тому основними факторами, що сприяють творчому становленню здобувачів є професійний інтерес до сфери цивільного захисту, нестандартний ха-

рактик навчально-пізнавальної діяльності, ігровий характер занять, емоційність тощо.

До психологічних умов розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери цивільного захисту можна віднести партнерські взаємовідносини з колегами по роботі та сторонніми людьми, використання ефективних форм спілкування, оволодіння вербальними та невербальними техніками спілкування, здатність приймати рішення у несприятливих та стресових ситуаціях.

Набути комунікативні уміння і навички практичної комунікативної діяльності майбутні фахівці сфери цивільного захисту повинні одержати і під час проходження різних видів навчальної та виробничої практики [4]. При цьому практика повинна супроводжуватися застосуванням сучасних технологій навчання, відповідних їм комунікативно спрямованих інтерактивних форм та методів, забезпечення сприятливого освітнього середовища для професійно-комунікативного розвитку і саморозвитку (наприклад, організація освітнього процесу на діючому промисловому об'єкті із тісною взаємодією усіх учасників, залученню здобувачів вищої освіти (а особливо студентів) до формування комунікативної компетентності під час позааудиторної діяльності). Саме це сприятиме формуванню у майбутніх фахівців умінь застосовувати комунікативні знання на практиці або у майбутній професійній діяльності під час ліквідації надзвичайних ситуацій, активно спілкуватися з колегами по роботі, правильно вибирати ефективні стратегії поведінки у стресових ситуаціях, підтримувати ділові взаємовідносини, а також навичок безперервної комунікативної самоосвіти і самовдосконалення комунікативних компетентностей впродовж усього свого життя.

Окрім набутих знань та компетентностей майбутні фахівці сфери цивільного захисту повинні розвивати свої вольові риси характеру, які визначаються у них енергійністю, з якою людина прагне до досягнення своїх цілей у спілкуванні з іншими та керує своїми психічними станами. Сюди можна віднести наполегливість, ініціативність, цілеспрямованість, рішучість у своїх діях, самостійність, витримка, самовладання, дисциплінованість тощо.

Навчання майбутніх фахівців сфери цивільного захисту самовдосконаленню комунікативної компетентності значною мірою забезпечується завдяки комунікативному спрямуванню навчально-виховного процесу, використанню особистісно-діяльнісного підходу, методів індивідуальної роботи в умовах колективної і групової взаємодії. Здійснюючи педагогічне керівництво викладачам необхідно постійно звертати увагу на вмотивованість здобувачів вищої освіти щодо самовдосконалення комунікативної компетентності, а також на розвиненість у них важливих особистісних якостей, рефлексивних здібностей, від яких залежить результат їх самоосвітньої діяльності.

Література

1. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / Наукові записки НаУКМА. Серія “Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота”. – 2007. – Т.71. – С. 3.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 “Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях” (із змінами).
3. Вісник Науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту. – Харків: НУЦЗУ, 2017. – № 27. – 58 с.
4. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: Практичний посібник / Сукач Ю. Г., Сукач Р. Ю., Ткачук Р. Л., Синельников О. Д. – Львів: “Растр-7”, 2021. – 260 с.

References

1. Yagupov V.V., Svistun V.I. Competence approach to training specialists in the system of higher education / Scientific notes of NaUKMA. Series “Pedagogical, psychological sciences and social work”. - 2007. - Vol.71. - P. 3.2.
2. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 26, 2013 № 444 “Procedure for training the population to act in emergencies” (as amended).
3. Bulletin of the Scientific and Methodological Center for Educational Institutions in the Field of Civil Defense. - Kharkiv: NUTSZU, 2017. - № 27. - 58 p.
4. Educating the population to act in emergencies: A practical guide / Sukach Yu. G., Sukach R. Yu., Tkachuk RL, Sinelnikov OD - Lviv: “Raster-7”, 2021. - 260 p.

Секція 9
Section 9СОЦІАЛЬНІ, ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ
ТА ГУМАНІТАРНІ ЗАСАДИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
SOCIAL, PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS AND
HUMANITARIAN PRINCIPLES OF LIFE SAFETY

<i>Годій Л. В., Сірко Р. І.</i> ПРОФЕСІЙНО-ЕКСТРЕМАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ PROFESSIONAL-EXTREME COMPETENCE OF FUTURE PSYCHOLOGISTS	291
<i>Ващук В.В., Яремко З.М.</i> РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЩОДО ВАКЦИНАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 RISK-ORIENTED APPROACH TO YOUTH VACCINATION IN A COVID-19 PANDEMIC	296
<i>Панас Олена, Тарнавський А.Б.</i> МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ТА ПІДСИЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ METHODS OF FORMING AND STRENGTHENING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE PROFESSIONALS IN THE FIELD OF CIVIL PROTECTION	300
<i>Абільтарова Ельвіза</i> МЕТОДИКА ДІАГНОСТУВАННЯ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ METHODS OF DIAGNOSING THE LEVELS OF FORMATION OF THE CULTURE OF SAFETY OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF FUTURE OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH ENGINEERS	305